

Єдиний пул освітніх компонентів на вибір як засіб уніфікації організації навчального процесу у вітчизняних зкладах вищої медичної освіти

Мельниченко Олександр Анатолійович

д.держ.упр., проф., професор кафедри громадського здоров'я та управління
охороною здоров'я, Харківський національний медичний університет

Організація навчального процесу у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) є системою, що функціонує за своїми «правилами». І хоча така система тяжіє до консервативності, але під впливом внутрішніх і зовнішніх викликів, все ж, змушена змінюватись, у т.ч. використовуючи передовий світовий досвід у цій царині. Так, зокрема, студентоорієнтованість провідних ЗВО світу знаходить свій прояв у наданні здобувачам вищої освіти можливості вільно обрати з переліку освітніх компонентів (далі – ОК) на вибір (90 % – пропонувані факультетом за спеціальністю, 10 % – іншими факультетами чи, навіть, іншими ЗВО), ті з ним, які, з одного боку, є достатніми за обсягом (кількістю кредитів ЄКТС) та набутими компетенціями (згідно чинного стандарту конкретної спеціальності), а з іншого – відповідають запитам здобувачів вищої освіти з урахуванням траєкторії їхнього подальшого професійного розвитку. Ймовірно, подібне порівняно легше реалізувати в ЗВО, де на потоці одночасно навчається декілька сотень здобувачів вищої освіти, яких можна розподілити на групи таким чином, щоб не лише найкращим чином забезпечити їхню освітню траєкторію, а й дотриматись вимог до організації навчального процесу (кількість осіб у групі, навантаження на професорсько-викладацький склад тощо). Подібна практика вже певною мірою реалізується ЗВО України, але допоки здебільшого зводиться до пропозиції обирати у межах окремих освітньо-професійних програм (далі – ОПП) ОК на вибір (у кращому випадку, з розрахунку 2/1). Принагідно зазначимо, що у вищих медичних навчальних

зкладах представлено різні (але, здебільшого, споріднені спеціальності), а тому цілком виправданим є розробка єдиного пулу ОК на вибір. Означене, зрештою, й обумовлює актуальність даного дослідження.

При підготовці до майбутньої (2023 р.) акредитації ОПП «Управління у сфері охорони здоров'я» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» [3] проведено аналіз існуючих ОК на вибір по усіх діючих в ХНМУ ОПП, за результатами якого можна стверджувати про таке:

– вибіркові ОК становлять щонайменше 25 % загального обсягу ОПП, а їхнє змістовне наповнення відповідає вимогам Стандартам відповідних спеціальностей та запитам стейхолдерів;

– здобувачі вищої освіти ХНМУ мають можливість вільно обирати ОК на вибір, що регламентовано відповідним «Положенням...» [4];

– перелік ОК на вибір та їх кількість на наступний навчальний рік, кількість годин на їх вивчення, форми контролю визначаються навчальним планом за відповідною ОПП та оприлюднюються на сайті ХНМУ;

– за результатами обговорення на засіданнях проектної групи (щонайменше раз на два роки, а фактично – частіше) та виступів на наукових комунікативних заходах [1; 2] вносяться корективи в чинне ОПП, а оновлені редакції силабусів ОК оперативної й вчасно розміщуються на сайті ХНМУ.

У якості засобу уніфікації організації навчального процесу у вітчизняних закладах вищої медичної освіти пропонується змінити підхід до формування ОК на вибір, а саме:

– убачається доцільним усі ОК розподілити на дві групи: 1) *єдиний пул* – ОК, які здобувачі вищої освіти всіх спеціальностей мають можливість обрати на свій розсуд (передбачається, що при цьому можуть бути сформовані групи з представників різних спеціальностей, які обрали певний ОК на вибір; завдяки цьому буде розширено перелік ОК на вибір, що реально викладаються, і тим самим надаючи можливість більшій кількості викладачів презентувати свої напрацювання, а не лише обмежитись підготовкою ОК; 2) *нішові* – ОК, які

безпосередньо пов'язані зі специфікою конкретної ОПП й визначені нею як рекомендовані (водночас, не слід забороняти здобувачам вищої освіти інших спеціальностей обирати ОК з числа «нішових»);

– для здобувачів вищої освіти, зокрема, ОПП «Управління у сфері охорони здоров'я», як ОК на вибір, можуть бути запропоновані ОК інших ОПП в ХНМУ, а саме: «*Медицина і політика*» (кафедра суспільних наук, ОПП «Медицина» (другого (магістерського) рівня вищої освіти) (далі – магістр); «*Політологія*» (кафедра суспільних наук, ОПП «Стоматологія» (магістр); «*Організаційні основи сімейної медицини*» (кафедра загальної практики – сімейної медицини та внутрішніх хвороб, ОПП «Медицина» (магістр), «Педіатрія» (магістр); «*Управління якістю в сфері охорони здоров'я*» (кафедра громадського здоров'я та управління охороною здоров'я, ОПП «Громадське здоров'я»); «*Маркетинг медичних послуг*» (кафедра громадського здоров'я та управління охороною здоров'я, ОПП «Медсестринство»);

– доцільно запропонувати Проектним групам інших ОПП («Медицина» (магістр), «Стоматологія» (магістр), «Медсестринство» (магістр), «Педіатрія» (магістр), «Фізична терапія» (магістр), «Громадське здоров'я» (магістр), «Педагогіка вищої школи» (магістр), «Соціальна робота» (першого (бакалаврського) рівня вищої освіти) як ОК на вибір наступні ОК, що є складовими ОПП «Управління у сфері охорони здоров'я»: «*Соціальний менеджмент*», «*Стратегічне управління та управління змінами*», «*Публічне управління у сфері охорони здоров'я*», «*Публічне управління у соціально-гуманітарній сфері*» (кафедра громадського здоров'я та управління охороною здоров'я); «*Організація медичного забезпечення населення в умовах надзвичайного та воєнного стану*» (кафедра медицини катастроф та військової медицини); «*Психологія та конфліктологія в сфері охорони здоров'я*» (кафедри української мови, основ психології та педагогіки);

– існує чимало однакових («Конфліктологія», «Основи доказової медицини», «Сучасні проблеми епідеміологічних захворювань», «Управління якістю в сфері охорони здоров'я», «Управління якістю життя», «Формування

здорового способу життя» та ін.) і подібних за назвою ОК («Іноземна мова» – «Англійська мова»; «Основи біоетики» – «Професійна етика та деонтологія», «Психологія особистості» – «Психологія спілкування», «Правові аспекти медичної діяльності» – Правознавство та медичне законодавство» та ін.), які варто уніфікувати за назвою та змістовним наповненням, хоча, радше за все, зі збереженням «акцентів» («родзинок») кожної спеціальності при інтерпретації базових положень ОК;

– для мінімізації негативних ефектів, пов'язаних з імовірним формуванням груп з представників різних спеціальностей, факультетів і курсів, слід виділити певний день (його частину) упродовж робочого тижня, коли здобувачі вищої освіти (усі вони будуть задіяні, оскільки їм необхідно у повному обсязі виконати навчальне навантаження) будуть опановувати певне ОК на вибір;

– для упорядкування організації навчального процесу слід встановити єдиний обсяг ОК на вибір – 3 (як виключення, 6) кредити ЄКТС;

– поєднання зусиль і ресурсів уповноважених осіб з адміністрації ЗВО, представників навчально-методичного відділу ЗВО, гарантів і членів проектних груп ОПІ, керівництва факультетів/інститутів, професорсько-викладацького складу кафедр і представників студентського самоврядування дозволить здолати наявні перепони (передусім, психологічні та організаційні) та покращити якість підготовки фахівців для сфери охорони здоров'я.

З урахуванням вищевикладеного матеріалу можна зробити такі висновки. Формування єдиного пулу ОК на вибір дозволить більшою мірою задовольнити запити стейхолдерів, узгодити освітню траєкторію здобувачів вищої освіти та бажану для них траєкторію подальшого їхнього професійного розвитку, а також модернізувати навчальний процес у ЗВО. Подальші наукові розвідки мають бути присвячені розробці рекомендацій, спрямованих на покращення якості навчального процесу та підготовки фахівців для сфери охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Мельниченко О.А., Овчарова Ж.М., Чумаченко О.Ю., Кравченко Ж.Д. Оновлення освітньо-професійної програми як спосіб реагування на зміни умов підготовки управлінців для вітчизняної сфери охорони здоров'я. *Глобальні та національні тенденції у галузі наук про життя: збірник наукових праць*. Ніжин: НДУ Гоголя, 2022. С. 251–253.

2. Мельниченко О.А., Саркіс-Іванова В.В., Муратов Г.Р., Кутузян Ж.М., Чумаченко О.Ю. Перегляд освітньо-професійної програми як засіб підвищення якості підготовки управлінців для вітчизняної сфери охорони здоров'я. *Громадське здоров'я в Україні: проблеми та способи їх вирішення: матеріали IV наук.-практ. конф. з міжнар. уч., 27 жовтня 2021 р.* Харків: Вид-во ХНМУ, 2021. С. 150–151.

3. Освітньо-професійна програма «Управління у сфері охорони здоров'я». URL: <https://knmu.edu.ua/program-catalog/upravlinnya-u-sferi-ohorony-zdorov-ya-magistr-2022/>

4. Положення про порядок та умови вибору студентами ХНМУ вибіркових дисциплін від 21.12.2019 р. № 385. URL: http://www.knmu.kharkov.ua/attachments/1226_polog_poriadok_vyb_dys.doc